

Pekka Vuorinen

30.8.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
Kirjaamo
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo@stm.fi

Viite: Lausuntopyynnöt STM/2830/2017; STM/2831/2017

Rakennusteollisuus RT ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle säteilylaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi sekä luonnoksista valtioneuvoston ja sosiaali- ja terveysministeriön asetuksiksi ionisoivasta säteilystä

Rakennusteollisuus RT ry (RT) kiittää saamastaan mahdollisuudesta osallistua erittäin tärkeään säteilylain kokonaisuudistuksen valmistelutyöhön sen luonnonsäteilyä käsittelevässä alatyöryhmässä ja nyt mahdollisuudesta lausua näkemyksensä nyt lausunnolla olevaan luonnokseen ja ehdotuksiin. Uudella säteilylailla pantaisiin täytäntöön osaltaan Euroopan unionin uusi säteilyturvallisuusdirektiivi, jossa säädetään ionisoivaa säteilyä käyttävän toiminnanharjoittajan velvollisuuksista ja säteilyn turvallisesta käytöstä sekä säteilysuojelusta säteilyvaaratilanteissa ja vallitsevissa altistustilanteissa.

RT:n lausunto keskittyy luonnoksen luonnonsäteilyä sekä erityisesti luonnonsäteilylle altistumista, rakennusten sisäilman radonia ja rakennustuotteiden radioaktiivisuutta käsitteleviin kohtiin. Lausunto koostuu lakiluonnokseen ja sitä täydentäviin ehdotuksiin tehdyistä huomioista. Lausuntopyynnössä todetaan, että direktiivin panemiseksi täytäntöön valmis-teilla on lisäksi yhdeksän Säteilyturvakeskuksen määräystä. *RT toteaa, että näiden tultua nähtäväksi ja mahdollisesti lausunnolle RT:llä voi olla tarve antaa tarkentavia huomioita nyt lausunnolla oleviin luonnoksiin.*

Kuten RT jo aiemmin on todennut, nyt lausunnolla oleva laki tulee selventämään toimia, joilla niin olemassa olevien kuin uusienkin rakennusten sisäilman radonpitoisuutta voidaan kustannustehokkaasti torjua. RT näkee, että lain ja myöhemmin annettavien asetusten lisäksi eri sidosryhmien yhteistyönä tulee laatia hyvät ja selkeät, osin jo olemassa olevaan tietoon ja ohjeisiin pohjautuvat rakennusten radontorjunnan päivitettyt ohjeet.

Ionisoivan säteilyn osalta Säteilyturvakeskus on antanut omat ohjeensa rakennusmateriaalien ja tuhkan radioaktiivisuuden valvonnasta markkinoille saatettavista rakennusmateriaa-

leista ja -tuotteista. RT toivoo, että lailla, sitä tarkentavilla asetuksilla ja määräyksillä sekä mahdollisesti eri sidosryhmien yhteistyönä laadittavalla käytännön ohjeistuksella luodaan selkeät pelisäännöt radioaktiivisuuden valvonnasta markkinoille saatettavista rakennusmateriaaleista ja -tuotteista säilyttäen hyvä pitkäaikainen viranomaisen ja teollisuuden yhteistyö sekä läpinäkyvä testaus ja aiheutuva altistumisen arviointi.

RT osallistuu mielellään omalla asiantuntemuksellaan em. mahdolliseen ohjetyöhön mutta myös tarkentavien määräysten laadintaan muistuttaen samalla, että se vastaa SFS:n niimeämänä toimialayhteisönä rakennusektorin ja etenkin rakennustuotteiden CE-merkintään liittyvästä standardisoinnista, jonka osana ollaan harmonisoimassa rakennustuotteiden vaarallisten aineiden testimenetelmiä – ionisoivan säteilyn testaus ja annosarviointi sen yhtenä osana.

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle säteilylaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

141 § Luonnonsäteilyn viitearvojen asettamisen yleiset perusteet

157 §:ssä säädetään, että ”Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 141 §:ssä tarkoitetuista viitearvoista”.

RT on todennut, että lakiluonnoksen perusteluissa ko. viitearvot on esitetty ja kysyy, miksi niitä ei samalla lisätty 141 §:ään, vaan ne esitetään asetustasolla.

143 § Säteilyaltistuksen selvittäminen

Pykälässä säädetään, että ” Luonnonsäteilystä aiheutuva säteilyaltistus on selvitettävä 142 ja 148–153 §:ssä säädettyssä tilanteessa.

Säteilyturvakeskus voi velvoittaa toiminnasta vastuussa olevan selvityksen tekemiseen muussakin tilanteessa, jos toiminnasta työntekijälle tai väestölle aiheutuva annos, työpaikan radonpitoisuus tai työntekijän altistus radonille voi olla viitearvoa suurempi. Selvityksen tekemiseen velvollisen on viipymättä ilmoitettava selvityksen tulokset Säteilyturvakeskukselle.

Selvityksen tulokset on käsiteltävä työpaikalla noudattaen, mitä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 27 §:ssä säädetään”.

RT toteaa, että 143 §:n 150 §:ään liittyvä selvitysvelvollisuus vaatii vielä oleellisena osana lisäohjeistuksen määräysten muodossa); milloin ”rakennustuotteen radioaktiivisuuden aiheuttama annos väestölle voi olla viitearvoa suurempi”.

RT katsoo, että 143 §:n ja 150 §:n liittyvät täydentävät määräykset ovat ensiarvoisen tärkeitä toimijoiden vastuujaon kannalta ja niissä tulisi ottaa tarkemmin kantaa 150 §:n säädettyjen vaatimusten käytännön ohjeistamiseen. Määräyksiä tulisi antaa esimerkiksi siitä, minkälaisia mittauksia on tehtävä, jotta säteilyaltistus voidaan luotettavasti määrittää ja asianmukaisesti huomioida. Lisäksi tulisi antaa ohjeet esimerkiksi säteilyturvallisuusdirektiivin liitteessä VIII esitetyn rakennusmateriaalien radioaktiivisuutta koskevan aktiivisuusindeksin käytöstä viitearvon alittumisen osoittamisessa. RT toivoo näiden määräysten tulevan toimijoiden lausuttavaksi heti niiden luonnosten valmistuttua.

144 § Säteilyaltistuksen rajoittaminen

Pykälässä säädetään, että ”Edellä 143 §:ssä tarkoitetun selvityksen tekemiseen velvollisen on toteutettava toimenpiteet luonnonsäteilyaltistuksen rajoittamiseksi, jos toiminnasta työntekijälle tai väestölle aiheutuva annos, työpaikan radonpitoisuus tai työntekijän altistus radonille on viitearvoa suurempi”.

RT toteaa, että se, miten selvityksen tekemiseen velvollinen voi toteuttaa toimenpiteitä luonnonsäteilyaltistuksen rajoittamiseksi, jää epäselväksi esimerkiksi rakennustuotteiden markkinoille tuomista käsittelevän 150 §:n osalta. Näin etenkin, kun ko. toimija ei voi todellisuudessa tietää rakennustuotteen lopullista käyttöä ja käyttömäärä lopullisessa kohteessa, josta vastaa, myös suunnittelun osalta eri toimija. Rakennustuotteen markkinoille tuoja voi antaa vain osan asiaan liittyvästä informaatiosta päävastuun (päätöksenteon esimerkiksi käytön rajoittamisesta) jäädessä hankkeen pääsuunnittelijalle.

150 § Rakennustuotteesta aiheutuvan säteilyaltistuksen selvittäminen

Pykälässä säädetään, että ”sen, joka valmistaa, tuo tai siirtää Suomeen rakennustuotteiden kaupan pitämistä koskevien ehtojen yhdenmukaistamisesta ja neuvoston direktiivin 89/106/ETY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 305/2011, jäljempänä *rakennustuoteasetus*, tarkoitetun rakennustuotteen, on selvitetävä tuotteesta aiheutuva säteilyaltistus sen aiotussa käyttötarkoituksessa, jos rakennustuotteen radioaktiivisuuden aiheuttama annos väestölle voi olla viitearvoa suurempi.

Jos 1 momentissa tarkoitettu selvitys osoittaa, että annos on viitearvoa suurempi, on selvitysvelvollisen:

- 1) ilmoitettava tuotetta koskevissa tiedoissa rakennustuotteen sisältämistä radioaktiivisista aineista ja niiden aiheuttamasta säteilyaltistuksesta rakennustuotteen aiotussa käyttötarkoituksessa;
- 2) annettava tuotetta koskevissa tiedoissa ohjeet rakennustuotteen käytöstä aiheutuvan säteilyaltistuksen rajoittamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettujen tietojen ja ohjeiden antamiseen sovelletaan rakennustuoteasetuksen 11 artiklan 6 kohtaa.”

RT huomauttaa, että ”rakennustuote” voi olla myös toisen rakennustuotteen osa-aine tai -komponentti. Lisäksi rakennustuotteen markkinoille asettaja ei voi useinkaan olla tietoinen materiaalin/tuotteen (suunnitellusta) loppukäyttökohteesta ja käyttömäärästä, josta rakennuttaja ja tämän suunnittelija (ja jopa urakoitsija) taas ovat vastuussa. RT pitää asiaa käsitteleviä ja lisäohjeita antavia määräyksiä ensiarvoisen tärkeinä.

Lisäksi RT huomauttaa, että kaikkia rakentamisessa käytettäviä rakennusmateriaaleina ei aseteta markkinoille rakennustuotteille (esim. purkamisen jäljiltä kohteessa suoraan uudelleen käytettävät ja/tai kierrätettävät materiaalit). Tätä tulisi selvittää pykälässä.

154 § Sisäilman radonpitoisuuden rajoittaminen rakennushankkeessa

Pykälässä säädetään, että ” Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että sisäilman radonpitoisuus on mahdollisimman pieni.

Edellä 1 momentissa säädetyn velvollisuuden toteutumista arvioidaan vertaamalla sisäilman radonpitoisuutta sitä koskevaan viitearvoon.”

RT näkee tärkeänä, että kaikki sisäilman mahdollisimman pienen radonpitoisuuteen tähtäävät toimet tulee saada toteutettua suunnittelun ja toteutuksen kautta sekä varmentaa ennen rakennuksen käyttöönottoa, sillä valmiin rakennuksen radonkorjaukset tulevat aina kalliiksi. Edellä mainittu edellyttää hyvää radonturvallisen rakentamisen suunnittelun ja toteutuksen ohjeistusta, joka tulee laatia ja jalkauttaa sidosryhmien laajapohjaisella yhteistyöllä.

155 § Asunnon tai muun oleskelutilan sisäilman radonpitoisuuden rajoittaminen

Pykälässä säädetään, että ”Rakennuksen omistajan ja haltijan on huolehdittava osaltaan, että sisäilman radonpitoisuus on olosuhteet huomioiden mahdollisimman pieni.

Edellä 1 momentissa säädetyn velvollisuuden toteutumista arvioidaan vertaamalla sisäilman radonpitoisuutta sitä koskevaan viitearvoon.

Säteilystä aiheutuvan terveyshaitan selvittämisestä, poistamisesta ja rajoittamisesta sekä näiden valvonnasta asunnosta ja muusta oleskelutilasta säädetään lisäksi terveydensuojelulaissa.”

RT toistaa aiemman kysymyksensä siitä, mitä tarkoittaa, että radonpitoisuuden on oltava niin pieni kuin mahdollista? Mitä 6 §:ssä säädetty optimointiperiaate käytännössä tarkoittaa ja kuinka sitä sovelletaan ja tulkitaan? Kuka vastaa 1 momentissa säädetyn velvollisuuden toteutumisen arvioimisesta ja mikä laukaisee arviointivelvollisuuden?

157 § Luonnonsäteilyä koskevat tarkemmat säännökset

RT ehdottaa, että tämä 18 lukuun liittyvä oleellinen luvun pykälää tarkentava pykälä sijoitetaisiin luvun alkuun soveltamisalan rajauksen yhteyteen. Tällöin lukija saisi tiedon heti alkuun, mistä oleellinen täydentävä lisätieto on löydettävissä.

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi ionisoivasta säteilystä

56 § Säteilyleftistuksen selvittämistä edellyttävät rakennustuotteet

Pykälässä säädetään, että ”Säteilylain 150 §:ssä tarkoitettuja rakennustuotteita ovat ainakin:

- 1) betonirunkoisen rakennuksen betonirakenteet;
- 2) rakennustuotteet, joiden pääasiallisena raaka-aineena on käytetty graniittia sisältävää kiviainesta;
- 3) rakennustuotteet, joiden raaka-aineena on käytetty tuhkaa tai mineraalipohjaisia luonnon raaka-aineita hyödyntäviltä teollisuudenaloilta syntyneitä väli- tai sivutuotteita tai jätettä.”

RT huomauttaa, että terminä ”betonirakenteet” ei ole yksiselitteisesti 150 §:ssä viitattu rakennustuote.

RT katsoo, että asetuksessa ei tulisi nimetä yksittäisiä rakennustuotteita, vaan suunnata huomio rakennustuotteissa yksittäin tai osamateriaalina- tai komponenttina käytettävään primääriseen tai sekundääriseen materiaaliin, jonka voi perustellusti olettaa voivan aiheuttaa kyseisen selvitystarpeen. Ko. materiaaleja/raaka-aineita voi tarkentaa STUK:n antamalla määräyksellä ja/tai ohjeella, ja esim. relevanteiksi tunnistettujen rakennustuotteiden harmonisoitujen tuotestandardien kansallisissa soveltamisstandardeissa (ns. NAS); tällainen STUK:n antama lisäinformaatio on lisätty mm. kiviainesstandardien NAS:iin. RT ehdottaa seuraavaa muutosta 56 §:ään:

”Säteilylain 150 §:ssä tarkoitettuja rakennustuotteita ovat ainakin:

~~1) betonirunkoisen rakennuksen betonirakenteet;~~

21) rakennustuotteet, joiden pääasiallisena raaka-aineena on käytetty luonnon raaka-ainetta, jonka yksittäin tai osana toista rakennustuotetta on tunnistettu voivan aiheuttaa viitearvoa suuremman radioaktiivisuuden aiheuttaman annoksen väestölle ~~granittia sisältävää kiviainesta;~~

32) rakennustuotteet, joiden raaka-aineena on käytetty tuhkaa tai mineraalipohjaisia luonnon raaka-aineita hyödyntäviltä teollisuudenaloilta syntyneitä väli- tai sivutuotteita tai jätteitä.”

RT lisäksi huomauttaa, että asetuksessa tulisi huomioida myös rakennuskohteissa hyödynnettävät rakentamisen jätteet, jotka voivat olla uusia (CE-merkittyjä) rakennustuotteita tai jotka jätelainsäädännön alla voidaan hyödyntää jätteinä, tai joilla voi olla end-of-waste -status. Rakentamisen jätteistä on viitearvojen osalta säädetty luonnoksessa sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi ionisoivasta säteilystä, sen 19 §:ssä mutta vain) katujen, teiden ja piha-alueiden rakentamisen sekä maantäytön ja maisemarakentamisen osalta.

Luonnos sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi ionisoivasta säteilystä

19 § Väestön altistuksen viitearvot luonnonsäteilylle

Pykälässä säädetään, että ”Väestön altistuksen viitearvo luonnonsäteilylle on:

- 1) talonrakentamiseen tarkoitettujen rakennustuotteiden osalta yksi millisievert vuodessa, kuitenkin siten, että rakennustuotteissa olevasta cesium-137:sta aiheutuva annos on enintään 0,1 millisievertiä vuodessa;
- 2) katujen, teiden ja piha-alueiden rakentamiseen sekä maantäyttöön ja maisemarakentamiseen käytettävien materiaalien osalta 0,1 millisievertiä vuodessa;
- 3) muussa kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa 0,1 millisievertiä vuodessa.

Väestön altistus määritetään 1 momentin 1 ja 2 kohdassa luonnon radioaktiivisista aineista ja luonnossa pysyvästi olevista keinotekoisista radioaktiivisista aineista peräisin olevasta gammasäteilystä aiheutuvana efektiivisen annoksen lisäyksenä luonnon taustasäteilystä aiheutuvaan annokseen. Momentin 3 kohdassa väestön altistus määritetään muista radioaktiivisista aineista kuin radonista aiheutuvana efektiivisen annoksen lisäyksenä luonnon taustasäteilystä aiheutuvaan annokseen.”

RT esittää, että määriteltäessä gammasäteilyn arviointia/mittausta ja sen menetelmiä, annettavissa määräyksissä huomioidaan eurooppalainen CEN:n vaarallisten aineiden (näiden joukossa ionisoiva säteily) testimenetelmäharmonisointi, josta vastaa tekninen komitea CEN/TC 351. Gammasäteilyn harmonisoidun testimenetelmän teknisen spesifikaation (TS, myöhemmin EN) odotetaan valmistuvan loppuvuodesta 2017 ja julkaistavan alkuvuodesta 2018.

21 § Asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvot

Pykälässä säädetään, että ”Asunnon sisäilman radonpitoisuuden viitearvo on 300 becquereliä kuutiometrissä.

Muun oleskelutilan sisäilman radonpitoisuuden viitearvo on 300 becquereliä kuutiometrissä.

Uusien rakennusten suunnittelua ja toteutusta koskeva sisäilman radonpitoisuuden viitearvo on 200 becquereliä kuutiometrissä.

Radonpitoisuus määritetään radonpitoisuuden vuosikeskiarvona, joka mitataan tai mittauksen perusteella arvioidaan vuoden pituiselta yhtäjaksoiselta ajalta.”

RT huomauttaa, että sisäilman radonpitoisuuden direktiivin vaatimuksen mukaisesti tasolle laskettu viitearvo 300 becquereliä kuutiometrissä tulee tarkoittamaan ”radonongelmaisten” asuntojen ja muiden oleskelutilojen määrän melkoista lisääntymistä olemassa olevassa rakennuskannassa. Yhdistettynä energiatehokkuuden parantamisen (rakennuksen ulkovaipan tiivistämisen) toimenpiteisiin radonpitoisuuden kasvuriski korostuu. RT muistuttaa, että tämä tulee huomioida säteilylain (luonnoksen) 152 §:ssä, 154 §:ssä ja 155 §:ssä sekä lisäksi 156 §:n määrittämässä toimintasuunnitelmassa radonriskien ehkäisemiseksi.

Tämä lausuntokirje on toimitettu sähköpostilla osoitteeseen kirjaamo@stm.fi

Rakennusteollisuus RT ry

Tarmo Pipatti
toimitusjohtaja